

O vzniku Teplic

(aneb Kudy si to mete Metuje)

V dávných dobách bylo údolí, které si vyhloubila Metuje, zarostlé lesem, jímž jen tu a tam procházely schůdné stezky. Na jedné z nich se usídlil čert, který si vymyslel zvláštní způsob, jak ulovit hříšné duše. Když totiž uviděl osamělého poutníka, hodil mu pod nohy kousek zlata. A kdo ho zvedl, propadl pekle.

Copak v létě, to bylo hej, to se přeci jen nějaký živáček objevil, ale když krajina zapadala sněhem, lidé seděli v chalupách, a kampak by se brouzdali? A tak byl čert mrzutější a mrzutější, až mu nakonec začala být zima. Proto se rozhodl na chvíli ohrát doma v pekle.

Zaletěl k nejbližšímu vchodu a začal se do něj soukat, jenže ouha. Ocas se mu zamotal mezi nějaké kameny, a čert se nemohl hnout z místa. Nadával, sakroval, ale nebylo mu to nic platné. Seděl ve studené díře, klepal se zimou a cítil, jak mu ocas přimrzá k zemi, protože v těch místech bylo hodně vody. To bylo nadělení! Když nepomohly nadávky, začal čert kňučet a výt, až ho konečně zaslechli dole v pekle a podali zprávu Luciferovi.

Nedá se říci, že by se mu nešťastníka zželelo, ale oceňoval jeho službu pekle, a proto se rozhodl mu pomoci. Mocným kouzlem rozehrál uprostřed zimy místo, kde čert uvízl, a tomu se podařilo svou oháňku vyprostit. Zmizel v pekle, a na zemi se už neukázal.

Luciferovo kouzlo však mělo dlouhodobější účinek, než sám kníže pekla zamýšlel. Od té doby vyvěrají v tom místě prameny teplé vody, která nezamrzá ani při silných mrazech. Časem při nich byla založena osada, jež byla pojmenována Teplice.

Vysvětlivky

- Metuje (německy Mettau), je říčka, která pramení kousek od západní hrany Adršpašských a Teplických skal. Pramen, který je znázorněn na mapách na louce (<https://mapy.cz/turisticka?l=0&x=16.0831353&y=50.6088770&z=16>) nad Hodkovicemi v části Kalousy (630 m n/m), většinou přes léto vysychá a voda se v uzounkém korytku objevuje často až zhruba 1 km od pramene, kdy už protéká skalami v Janovické Vlčí rokli. Zde do potůčku vedou ze skal další pramínky, mezi kterými místní nadšenci vybrali jeden tekoucí z Janovického hřbetu (685 m n/m) ve skalách Teplických, a který považují za druhý, ale stálý pramen Metuje, neboť voda v pískovcových skalách nevysychá nikdy. Od těchto pramenů, až do svého přítoku do Labe v Jaroměři, v části Josefov, má Metuje celkem 77 km. Metuje se původně ve staročeštině jmenovala Medhuje, a díky lidové, a trochu špatné výslovnosti, se časem ustálil dodnes známý název Metuje. Zatímco lidový název Metuje je starousedlíky vysvětlován neodborně laicky ve smyslu, že řeka protékala územím hojným na med, tedy "med tu je", tak pravý původ názvu pochází z indoevropského kořene slova "medh" (přeloženo prostřední, jako třeba označení Mezopotámie, coby území mezi řekami Tigris a Eufkrat, nebo jako třeba označení Mediterian, čili Středozemní moře). V našem případě pak předpona "medh" (tedy mezi, uprostřed) měla označovat, že Metuje, teče mezi či uprostřed dalších dvou řek, a to mezi Úpou a Orlicí. Indoevropskému či asyrskému "medh" pak odpovídá svým významem i

latinské "medius" (střední), či litevské "Meduja" (střední řeka). První doklad o jménu naší říčky pochází z roku 1186, v němž se objevuje název "Quasslici super Methugiam et Plessov", doslova "Kvaslice nad Metují u Plesova" (dnes Nový a Starý Ples u Jaroměře).

- V pověsti je zmínka o vyhloubeném údolí. Tady je nutno vysvětlit, pokud jste někdy byli v Adršpašských skalách u Malého, či Velkého vodopádu, nebo jste se po Adršpašském jezírku projížděli na pramici s obsluhou, a pokud jste někdy šlapali trasu z Adršpachu do Teplic nad Metují kolem skal podél toku Metuje, kde je krásná rovinka, tak si nějaké vyhloubené údolí vybavíte jen těžko. Je to proto, že dnešní tok Metuje není tok původní. Poté, co totiž Metuje od pramene na louce za skalami, s pramínky ze skal, pomalu nabírá vodu, aby se z ní stal potůček, který proteče Janovickou Vlčí roklí a pak naplní zmíněné uměle vytvořené jezírko s atrakcí v podobě plavby na pramicích, tak v dávných dobách, než došlo k vybudování tohoto Adršpašského jezírka, tak v těchto místech Metuje žádné jezírko nenaplňovala, ale zatáčela ostře vpravo směr Teplické skály. Dnes je v těchto místech na okraji Adršpašského jezírka přirozený přeпад vody z jezírka, nejprve do rašelinišť a pak do potůčku, který protéká další 3 km Vlčí roklí až do Teplic nad Metují, kde se opět vlévá do okolo tekoucí Metuje. Zmíněnému pradávno řekou vymletému údolí dnes říkáme Vlčí rokle a potůčku v ní plynoucímu Skalní potok. Vlčí rokle, jako dno skalní rozsedliny, je zásobárnou vody, ať už díky tekoucímu potůčku, či jeho drobným přítokům, tak i díky menším vodopádům a stojatým tůňm. Nejznámější z těchto pramenů, prýstících z útrob země na povrch skrzeva krystalický pískovec, je Stříbrný pramen. Navíc je zde turistická trasa vedena částečně i po dřevěném chodníčku nad mechy a lišejníky krásného rašeliniště, kde není o vodu a vlhkost nikdy nouze. Dnes už lze tedy těžko určit, na kterém místě se zaseknutý čert v rokli nacházel.
- Lucifer je v českých pohádkách považovaný za vládce (knížete) pekla. Jméno pochází z latinských překladů Bible, kde je (Izajáš 14. kapitola) proroky označován za padlého anděla, který byl svržen z nebes na zem. V hebrejském originále u Izajáše je titulován jako הלל בן שחר-הילל Helel ben Šachar (Zářný syn úsvitu či Zářivý syn Jitřenky). V českém ekumenickém překladu se doslova uvádí: *"Do podsvětí byla svržena tvá pýcha, hlučný zvuk tvých harf. Máš ustláno na hnilobě, příkrývku máš z červů. Jak si spadl z nebe, třpytivá hvězdo, Jitřenky synu! Jak si sražen k zemi, zotročovateli pronárodů! A v srdci sis říkal: Vystoupím na nebesa, vyvýším svůj trůn nad Boží hvězdy, zasednu na Hoře setkávání na nejzazším Severu. Vystoupím na posvátná návrší oblaků, s Nejvyšším se budu měřit. - Ted' jsi svržen do podsvětí, do nejhlubší jámy!"* V křesťanském pojetí či mytologii, jde tedy o padlého anděla, který byl svržen z nebes. Ještě si osvětleme původ jména Lucifer, které se skládá ze dvou slov, "lux" a "sphere", a jak napovídají mdlé vzpomínky z fyziky pro střední školy, lux je latinské označení pro světelný tok (fotometrická jednotka intenzity osvětlení), pak přípona sphere, tedy sféra, je literárním obratem pro nebesa. Jinými slovy Lucifer není nic jiného, než Světloňoš, tedy světlo z nebes padlé na zem. A protože se povyšoval nad ostatní padlé anděly (v pohádkách je nazýváme: čert, duch, démon, ďábel), není divu, že byl považován za vládce pekla. Nutno ale objektivně dodat, že někteří badatelé starých jazyků se nepřiklánějí ke křesťanskému vysvětlení hebrejského výrazu

Helel ben Šachar, tedy Lucifer, nýbrž Helel ben Šachar překládají jako Záře pocházející z Jitřenky, tedy hvězdy na nebi, která skrývá pod sebou konkrétně planetu Venuši. Lze tedy teoreticky připustit i tu možnost, že Lucifer, čili Světloňoš, mohlo být i jméno pro Jitřenku, která je nejjasnější hvězdou oblohy, a která mohla na některých místech sloužit jako světelný nebeský orientační bod, tedy nositel světla.

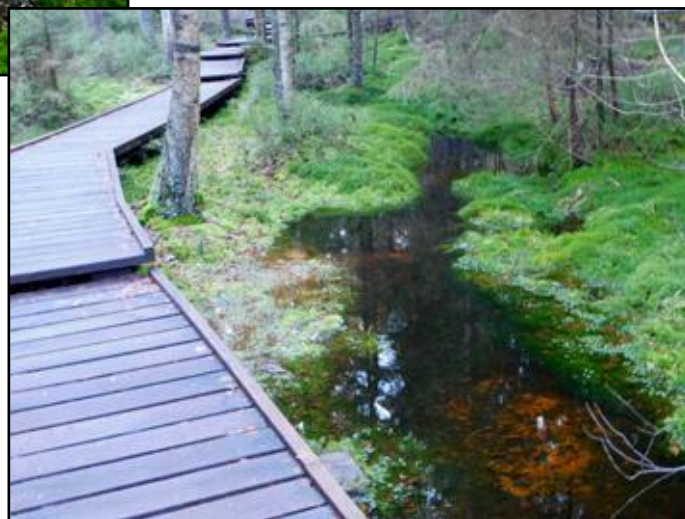

vlevo: Ve Vlčí rokli kdysi proudila Metuje, dnes tu volně plyne Skalní potok, který je na svém toku doplňován přítoky, prameny a rašeliništi

dole: Stříbrný pramen ve Vlčí rokli

Vlčí rokli: rašeliniště a tůňe

Vlčí rokle, údolí kdysi vyhloubené ve skalách vodami Metuje, dnes ladně plynoucí Skalní potok

I za parného suchého léta žhne Vlčí rokle zelení díky vlhkosti a rašelinám držícím se na dně mezi pískovcovými kvádry

vpravo: Druhý a nevysychající pramen Metuje zhruba 1 km od louky v Kalousích, kde se po deštích objevuje pramen první

vlevo: Na skalce vedle skalního pramene Metuje najdete památku a vzpomínku na některé místní milovníky skal

nahoře a vlevo: Jak Metuje pomalu plyne a postupuje Janovickou Vlčí roklí, nabírá pomalu na síle, až nakonec dorazí zezadu do skalní soutěsky, za kterou je uměle vybudované Adršpašské jezírko, které Metuje od jara do podzimu naplní pro požitek očí všech návštěvníků

Metují naplněné
Adršpašské jezírko, z něhož
Metuje dnes pokračuje po
svém přítoku vlevo skrz
skály Adršpašské ven ze
skal a dále kolem skal

Metují naplněné
Adršpašské jezírko, kudy
kdysi dávno v jeho pravém
růžku (na fotce přímo
vzadu) zatáčela Metuje
doprava do Vlčí rokle
skrz skály Teplické,
dnes zde voda z jezírka
jenom lehce přetéká do
sousedních rašelinišť, kde
pak vytváří Vlčí roklí se
ploužící Skalní potok

Milan Škoda (07. 02. 2023)

- průvodce Broumovskem <http://www.milan-skoda.cz/broumovsko.htm>

- facebook <https://www.facebook.com/milan.skoda.9862/>

zdroj: Broumovsko v pověstech v převyprávění od Evy Koudelkové

zdroj: Wikipedie

fotografie: Milan Škoda